

Теребуха Тамара

студентка V курсу, магістр

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Остапівська Ірина

кандидат педагогічних наук, доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Суспільні тенденції гуманізації змісту, методів і форм педагогічного процесу, орієнтація на вияв індивідуальності кожного школяра ставлять високі вимоги і до особистості педагога, розвитку його творчого потенціалу: сучасній школі потрібен тільки творчий учитель, здатний розвивати особистість дитини, зорієнтований на особистісний та професійний саморозвиток. Таким чином, процес професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи повинен бути спрямований на розвиток ключових компетенцій особистості, формування нової культури, відповідних сучасним вимогам способів мислення та діяльності, творчого потенціалу.

Численна кількість наукових праць, присвячених дослідженню творчості особистості, свідчить про актуальність та надзвичайний інтерес вчених до цієї проблеми. Так, праці Ф. Барлетта, А. Біне, Д. Богоявленської, Л. Виготського, Д. Гілфорда, В. Давидова, В. Дружиніна, Д. Ельконіна, Н. Кузьміної, А. Леонтьєва, А. Маслоу, О. Матюшкіна, С. Рубінштейна, Е. Торренса, М. Холодної, І. Якиманської та ін. вітчизняних і закордонних учених створили психолого-педагогічну основу для теоретичного та практичного вивчення проблеми формування і розвитку творчої особистості та творчого учителя початкової школи зокрема.

Педагогічна діяльність – це процес постійної творчості. Її продуктом завжди є розвиток особистості. Особливістю педагогічної творчості, за твердженням С. Сисоевої, є те, що педагог реалізує свої особистісні і професійні творчі потенції засобом творення особистості дитини, а розвиток його творчого потенціалу, в той же час, зумовлений розвитком творчого потенціалу вихованця [8].

Для творчої особистості характерними є оригінальність, ініціативність, висока працездатність, задоволеність від самого процесу праці більше, ніж від її результатів. На процес формування і реалізації творчого потенціалу особистості впливають, перш за все, такі особистісні підструктури, як: природні передумови (загальна обдарованість, задатки); досвід (знання, уміння, навички); характерологічні особливості (самостійність, ініціативність, вольові якості тощо); мотивація (цілепокладання, самопрограмування, саморегуляція) [2].

Учителя можна назвати творчим, якщо йому притаманні певні педагогічні здібності, фізіологічною основою яких є природні задатки, які проявляються в особливостях уваги, пам'яті, її спрямованості на проблеми виховання і навчання, а також мислення. Але якими б феноменальними не були здібності вони розвиватись не можуть розвиватися без діяльності. Справнім педагогом-професіоналом може стати тільки той, чий педагогічний талент буде доповнений спеціальною педагогічною освітою і розвинений у практичній педагогічній діяльності. На думку І. Зязюна, не можна чекати закінчення педагогічного закладу вищої освіти, щоб потім у практичній діяльності стати справжнім творцем і майстром своєї справи [7]. Важливо саме у студентські роки набувати професіоналізму. Тому процес фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів включає у себе не тільки засвоєння знань, але й розвиток творчих здібностей, формування професійних якостей і вмінь, які допоможуть самореалізуватися особистості майбутнього педагога.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів, підготовка їх до розвитку творчих можливостей молодших школярів складається з таких етапів.

І. Мотиваційно-цільовий. Основний напрямок – включення студентів у активну діяльність з оволодіння науково-теоретичною базою, тобто тією основою, яка є фундаментом теоретичної підготовки майбутнього вчителя. На ньому відбувається вивчення закономірностей, принципів, форм, засобів і методів психологічних та педагогічних наук, дисциплін передбачених програмою початкової школи і методик їх навчання.

Вивчення предметів, які викладаються у молодших класах, та методики їх викладання передбачає не тільки оволодіння студентами теоретичними знаннями

згідно програми, але й розвиток здатності до виконання розумових операцій, які є своєрідним «інструментом» творчого мислення. Разом з цим майбутні вчителі опановують методи, форми та засоби не тільки навчання молодших школярів, але й розвитку їхніх творчих можливостей.

II. Організаційно-діяльнісний. Основний напрямок – організація професійного становлення майбутніх учителів, формування у них адекватної самооцінки, спрямованість до самовдосконалення на основі самоаналізу. Застосовування практичних форм занять із використанням психолого-педагогічного тренінгу, спрямованого на розвиток творчого мислення, творчої уяви, оволодіння студентами логічними, евристичними вміннями, а також уміннями і навичками діалогового спілкування.

У значній мірі цьому сприяють різноманітні спецкурси, націлені на розвиток творчих здібностей майбутніх учителів, професійну підготовку студентів до організації навчально-виховної роботи з розвитку творчої активності учнів. Суттєвим напрямком цього етапу є вивчення, узагальнення педагогічного досвіду, зокрема з питань розвитку творчих можливостей учнів. Особлива увага приділяється ознайомленню майбутніх учителів із новими педагогічними технологіями. Також застосовуються різні форми роботи: обговорення, діалогове спілкування, ділова гра та інші. При цьому виникає ціла низка нестандартних рішень, які обов'язково перетворюється у колективну або індивідуальну творчість.

III. Оцінно-результативний. Передбачає реалізацію творчих здобутків майбутніх учителів (захист педагогічних проектів, розробка творчих завдань, рольовий тренінг тощо), включення у науково-пошукову діяльність (участь у роботі проблемних груп, наукових гуртках, конкурсах наукових робіт, студентських науково-практичних конференціях), залучення до безпосередньої діяльності з розвитку творчих можливостей молодших школярів у процесі навчання предметів природничо-математичного циклу.

Таким чином, у кожному з умовно виділених етапів студенти засвоюють досвід творчої діяльності з урахуванням ускладнень та інтелектуального

збагачення її змісту: від сприйняття теоретичного матеріалу до застосування своїх творчих здібностей у процесі розвитку творчих можливостей молодших школярів.

Професійна підготовка студентів здійснюється через використання активних форм та методів навчання. Педагогічні тренінги, метою яких є відпрацювання умінь та навичок творчого застосування різних навчальних та виховних технологій у роботі з молодшими школярами; ділові професійно зорієнтовані ігри, змістом яких є опрацювання фрагментів уроків предметів природничо-математичного циклу з використанням елементів творчих технологій; педагогічні майстерні, метод проектів тощо. Особливий інтерес у студентів усіх курсів викликає використання у навчальному процесі методу проектів. Слід відзначити його важливу роль у збагаченні творчого потенціалу майбутнього вчителя: він сприяє формуванню у студентів пошуково-дослідницьких, технологічних та інформаційних компетентностей, розвитку творчості, інтелектуальної активності, виробленню навичок використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у проведенні навчальних занять, навичок роботи в групі.

Серед найбільш ефективних і цікавих для студентів форм організації і проведення занять можна також назвати лекції-діалоги, лекції-інсценізації, різноманітні тренінги, розв'язування педагогічних задач, характерних для шкільного навчально-виховного процесу, виготовлення наочності з демонстрацією її застосування для досягнення відповідних цілей, творчі звіти, захист рефератів, конкурси педагогічних ідей, рольові ігри тощо.

На семінарських заняттях студенти виконують різноманітні методичні завдання (аналіз програм предметів природничо-математичного циклу, методичних посібників, підручників, типових помилок, що виникають під час опрацювання тієї чи іншої теми, складання завдань творчого характеру, добір дидактичних ігор, математичних казок, віршів, виготовлення слайдів до уроків тощо), отримують знання про те, як працювати з методичною літературою, творчо використовувати її. Майбутні вчителі складають завдання розвивального характеру відповідно до тем уроків, підбирають наочні посібники, моделюють ігрові ситуації, розробляють уроки за дидактичними системами діючих

підручників, як традиційні так і з сюжетною основою, з використанням інформаційних технологій.

Підсумовуючи проведену роботу можна стверджувати, що творча діяльність студента починається тоді, коли він здійснює самостійний пошук нових шляхів вирішення проблеми, намічає нові, досконаліші, оригінальніші його напрями та раціональні способи розв'язання теоретичних і практичних задач. Так, іще В. Сухомлинський підкреслював, що тільки творчий учитель здатен запалити в учнях жагу до знань, тому кожному педагогу необхідно розвивати креативність, яка є незаперечним показником його професійної компетентності. Творчість приходить тільки тоді і тільки до тих, для кого характерне ціннісне ставлення до праці, прагне до підвищення власної професійної кваліфікації, поповнення знань і вивчення досвіду як окремих педагогів, так і цілих педагогічних колективів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Є. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи : Монографія / О. Є. Антонова, Ю. М. Клименюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 263 с.
2. Демченко Ф. Г. Щодо сутності феноменів «потенціал», «творчий потенціал», «творчий потенціал викладача» [Електронний ресурс] / Ф. Г. Демченко // Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2017. – № 2. – режим доступу до журн. : <http://ir.duan.edu.ua/handle/123456789/531> – (назва з екрану).
3. Зюзіна З. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку творчого потенціалу молодших школярів на уроках математики [Електронний ресурс] / З. Зюзіна, В. Марчун. – режим доступу до журн. : <http://www.psyh.kiev.ua> – (назва з екрану).
4. Міщенко Н. І. Вплив освітнього середовища на розвиток креативності майбутніх учителів початкової школи / Н. І. Міщенко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – К., 2012. – С. 85–90.
5. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень : Монографія / В. О. Моляко, О. Л. Музика ; за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир : Рута, 2006. – 320 с.
6. Онищенко І. В. Шляхи формування творчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів у процесі фахової підготовки / І. В. Онищенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – № 7. – С. 397–403.
7. Педагогічна майстерність : підручник / За ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.
8. Сисоєва С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня : монографія / С. О. Сисоєва. – К., 1998. – 365 с.